

ԱՐԱՔՍ ^{ماهنامه} آراكس

ԺԱ ՏԱՐԻ ԹԻՎ 83 ՕԳՈՍՏՈՍ 1997

فرهنگی، اجتماعی، ادبی سال یازدهم شماره ۸۲ شهریور ماه ۱۳۷۶ تکشماره ۱۰۰۰ ریال

ԶՈՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ
(մահվան 70 ամյակ)

نگرشی بر تاریخ هنر نقاشی ارمنی (۳)

۱. گرماتیک

ج. هنر نقاشی ارمنی در سده های ۲۰-۲۰۱۷ م.

در سده های بعد هنر تزئین نسخ خطی ارمنی رونق بسزایی یافت در سده ۱۷ م. مکتب مینیاتور جلفای اصفهان نوینان نهاده شده نمایندگان آن با موتیف های نقاشی ایران و اروپا یادگار مینیاتوری منحصر بفرد بجا گذاشتند. از چهره های نامی این مکتب ها کوپ جلفایی، ناقاش هرناتان (Hovnatan)، ها کوپچان و دیگران هستند.

میناس زاغکار از چهره های درخشان نقاشی دیواری و هنر مینیاتور محسوب می شود و نقاشی های باشکوه کلیسای اجمیادزین بدست او خلق شده است. میناس نقاش که نقاش دربار شاه صفی بود چند قصر شاهان ایران را در اصفهان و کلیسای خاندان شاهریمانیان را تزئین کرد. بوگدان سالتانوف از نمایندگان بنام نقاشی می باشد که یکی از آثار نقاشی وی، کهنه کاری «شام واپسین» اثر لئوناردو داوینچی روی یک بشقاب برنجی است که در سال ۱۶۶۰ برای آلکسی میخایلوویچ تزار روسیه پدید آورده است. این اثر چنان تأثیری در دربار تزار بجا گذاشت که باعث شد نقاش به مسکو دعوت شود. هوانس مرکوز (۱۷۱۵-۱۶۴۳) عمدتاً با موضوعات انجیلی کار می کرد و نقاشی های دیواری کلیسای جامع ناجی مقدس جلفای اصفهان از کارهای اوست.

در نقاشی سده های ۱۸-۱۷ سبک های هنری جای خود را به سبک های جدید و رئالیستی داد و لذا احساسات و تأثیر جهان عینی بر نقاشی قوت گرفت. هنر مینیاتور و نقاشی دیواری به موازات هم پیشرفت کردند. چهره نگاری و نقاشی سه بعدی موضوعات مهم زندگی، مناظر طبیعی جایگاه خود را در هنر ارمنی یافتند. در سده ۱۹ م. نقاشانی چون ها کوپ هرناتانیان، استپان ترسیسیان (بنیان گذار نقاشی سوره ای ارمنی)، گورگ باشینجاقیان (نقاش طبیعت)، وارنگس سورنیان (نقاش سوره های تاریخی)، هاروتیون شامشینیان (نقاش سوره های دریایی) آثاری پدید آوردند که حائز اهمیت می باشند. هوانس آبرازوسکی (۱۹۰۰-۱۸۱۷) مشهورترین نقاش برای سوره های دریایی در جهان است. آثار او هم سوره های جهانی دارد و هم ارمنی. از جمله تابلو های مشهور او تابلوی «موج تهم»، «دریاچه سوان»، «گشتار ارمنیان ترابوزان» (۱۸۹۵)، «خرمیان هایریک»، «آزارات» و غیره می باشند.

هنر نقاشی ارمنی در سده ۱۹ و اوایل سده ۲۰ م. تحت تأثیر شدید الحاق ارمنستان شرقی به روسیه قرار گرفت بویژه از مراکز مهم علمی و هنری روسیه یعنی پترزبورگ و مسکو متأثر گردید. در آغاز سده بیستم شهر تفلیس یکی از مهم ترین مراکز هنر ارمنی بشمار می رفت. آنچه که درباره هنر ارمنی در سرزمین بجا مانده از ارمنستان در سده بیستم می توان گفت این است که قوم ارمن سده بیستم را از یک سو با شوربختی و از دیگر سو با پیدایش نقطه عطفی در حیات سیاسی خود آغاز نمود، در ادامه گشتارهای جمعی ارمنیان که بویژه از سده پیش شدت گرفته بود، قتل عام بزرگ ارمنیان و اولین نژادکشی سده بیستم در سال ۱۹۱۵ روی داد و بیش از یک و نیم میلیون قربانی از ارمنیان گرفت، لیکن سده بیستم از دیگر سو نقطه عطفی در حیات سیاسی دوباره ارمنستان محسوب می گردد. ۲۸ ماه مه ۱۹۱۸ حکومت ارمنی در تنها بخش کوچکی از سرزمین ارمنستان (یک دهم سرزمین اصلی) تشکیل شد. این حکومت از سویی با مشکلات درونی از جمله تشکیل پایه های حکومت، مبارزه با انواع بیماریهای واگیر، رویارویی با دشواریهای مربوط به مهاجران و بازماندگان قتل عام و پناه جویان این مصیبت ملی و بسیاری مسائل دیگر و از دیگر سو با مشکلات خارجی از جمله درگیری با حکومت های ترک و جنگ های مداوم روبرو بود. بدیهی است در چنین شرایطی سخن گفتن درباره هنر و ادبیات کاری است پس دشوار. چندی نگذشته بود که در سال ۱۹۲۰ حکومت بدست کمونیست های ارمنی افتاد و پس از آن دوره جدیدی برای حیات سیاسی ارمنستان آغاز گردید. پیش از دوره اخیر هنر ارمنی عمدتاً در خارج از ارمنستان نگاهداری و توسعه می یافت و پس از سال ۱۹۲۰ هنر ارمنیان مهاجرنشین ها نقش و تأثیر بسزایی در تشکیل مکتب هنری ارمنی در سرزمین ارمنستان داشت. هنرمندانی چون مارتیروس ساریان، س. آقاجانیان، گ. گرجیان، ه. کوچویان، پ. ترلزیان، آ. سارگیسیان، س. استپانیان و آ. اورارتو در پایه گذاری هنر نقاشی ارمنی در دوران شوروی نقش مهمی داشتند. در دهه های

پ. ترلزیان، کلیسای تاتو ۱۹۲۹

۳-۱۹۲۰ هنر ارمنی عمدتاً شامل سبک های نقاشی طبیعت، چهره نگاری و غیره بود. بدون شك نقش مارتیروس ساریان در رونق هنر نقاشی ارمنی در ارمنستان انکار ناپذیر است. در دوران شوروی نقاشان ارمنی از سویی به میراث فرهنگی سده های پیش وابسته بودند و از سوی دیگر ایده های جدیدی به اقتضای نیازهای روز مطرح ساختند. آنان بویژه به طبیعت جذاب سرزمین مادری علاقه مند بودند. سرآغاز کار در این دوره نقاشی «هایاستان» (ارمنستان) کار ساریان در سال ۱۹۲۳ بود که در واقع پرده تناثر دراماتیک ارمنستان بشمار می رفت. بعدها نقاشی های سه بعدی و نقاشی های یادنامه ای مرسوم شد. نقاشانی چون ی. تادوسیان به چهره نگاری پرداختند و موجی از پیروان از خود به جا گذاشتند.

به لطف آرامش و ثباتی که پس از سال ۱۹۲۰ برای ارمنیان در سرزمین ارمنستان پدید آمد، نسل جدیدی از هنرمندان نقاش پدید آمد و تا امروز به حیات خود ادامه می دهد. نقاشانی چون ه. کوچویان (تابلوی «حمله تازیان و تصرف دوین»)، ه. گرجیان (تابلوی «ناگهاناری دژ ساسون»)، ک. سیمونیان («در قتل یوسف»)، س. آراکلیان (تابلوی «جنگ تن به تن داریت ساسونی و ملک مصر»)، م. آبیان، س. راشماجیان، آ. ماماچیان و غیره آثاری بر اساس میراث فرهنگی ارمنی، حماسه های مردمی، طبیعت مین، تم های ادبی و غیره پدید آوردند.

پس از سال ۱۹۱۸ ملت ارمن بتدریج حیات فرهنگی خود را در سرزمین خویش بازیافت و با سرعت توانست آن را در عرصه های گوناگون به درجه های رشد و رونق برساند.

پایان

منابع

- ۱- تاریخ ارمنستان، ۸ جلد، اول، آکادمی علوم ارمنستان، ایروان ۱۹۷۱
- ۲- KARMIR BLUR, B. Piotrovsky, Leningrad. 1970
- ۳- اورارتو، اثر ب. پیوتروفسکی، ترجمه عنایت الله رضا، تهران ۱۳۴۸.
- ۴- نگرشی بر تاریخ هنرهای تجسمی قدیمی ارمنی، ب. آراکلیان، ایروان ۱۹۷۶
- ۵- گازنی- گفارد، اثر آلکساندر ساهینیان، ایروان ۱۹۷۸.
- ۶- دانشنامه بزرگ ارمنی، جلد های ۱-۱۳، ایروان ۱۹۸۷-۱۹۷۴.
- ۷- هنر نقاشی جلفای اصفهان، مانیا قازاریان، ترجمه ا. گرماتیک، تهران ۱۳۳۳.
- ۸- ارمنیان، سیراربی دزرسسیان، ترجمه مسعود رحب نیا، تهران ۱۳۵۷.
- ۹- تاریخ ارمنستان، دو جلد، اول، ترجمه ا. گرماتیک، تهران ۱۳۶۰.
- ۱۰- تاریخ هنرهای تجسمی ارمنی، بغیشه مارتیکیان، ایروان ۱۹۷۵.
- ۱۱- هنرهای تجسمی ارمنستان شوروی، واهان هاروتیونیان، لنینگراد ۱۹۷۲.
- ۱۲- هنر نقاشی مینیاتور واسپوراگان، ه. ها کوپیان، ایروان ۱۹۷۶.
- ۱۳- مینیاتورها کیلیکیه در سده های ۱۳-۱۲ م. ل. آزاریان، ایروان ۱۹۶۴.
- ۱۴- مینیاتورها ارمنی، ل. دوزسوی، ر. دراسسیان، ایروان ۱۹۶۹.